

KRATKA PRIČA JE SVE

Razgovor sa Davidom Albaharijem bio je nesvakidašnji izazov, bilo mi je potrebno mnogo vremena, mnogo više nego bilo kad ranije, da samo pokušam da izdvojim pitanja koja bi bila zanimljiva, i čitaocima, ali i meni, pročitala sam bezbroj ranijih razgovora, prikaza, osvrta, a o knjigama da ne govorim. Albahari je zahvalan sagovornik, ne libi se da o svemu govori. Bilo je međusobnih predloga: o mogućoj knjizi, ali smo odustajali, i za čitaoce *Polja* odlučili smo se za drugu vrstu sabesedništva. Prošlo je mnogo godina od kada smo napravili prvi intervju, ali mi se sada čini da je tada, na početku, bilo mnogo jednostavnije.

Radmila Gikić Petrović: Da li Vi smatrate da detinjstvo ima presudan značaj za formiranje ličnosti, i odraza u književnosti, pri tome mislim na period od Vaše rane knjige *Porodično vreme*, pa do poslednjih knjiga?

David Albahari: Ne znam da li detinjstvo ima presudan značaj za formiranje ličnosti, ali uveren sam da igra jednu od glavnih uloga u piščevom oblikovanju sveta od reči koji u njemu zamenjuje stvaran svet. Detinjstvo je čarobno, ono je magija koju preživljavamo svaki dan i koja nam omogućuje nalaženje pravog puta za naše kretanje kroz svet.

R. G. Petrović: Prvu knjigu pripovedaka *Porodično vreme* (1973) objavili ste u *Matici srpskoj*, uz preporuku i podršku Aleksandra Tišme. Prisetite se tog vremena. Kasnije, u knjizi *Ljudi, gradovi i štošta drugo, zapisali ste i ovo: „Novi Sad je Tišmin grad”*, i sa Tišmom ste, pokatkad, išli na kolače.

D. Albahari: Ako postoji nešto što me čini srećnim, onda je to činjenica da sam u književnost ušao zahvaljujući Aleksandru Tišmi. On je objavio nekoliko mojih priča koje su kasnije postale središni deo zbirke *Porodično vreme*. U isto vreme presudno je uticao na oblikovanje mog prvog romana *Sudija Dimitrijević*. U stvari, pokazao mi je kako se od književnog materijala predviđenog za jednu zbirku priča može sasvim slobodno napisati jedan roman.

R. G. Petrović: Vi ste dosledno, kroz Vaše priče i romane, zapisivali gotovo sve životne situacije u kojima se čovek zatiče tokom svog života. A o čemu ste čitali?

D. Albahari: Sve dok mi niste postavili ovo pitanje bio sam uveren da ništa u tom opisu ljudskog stanja nisam ostavio neobjašnjeno. Čak i kada je reč o onom aspektu našeg života za koji sam najčešće govorio da me ne interesuje kao pisca – a to je povest čoveka kao političke životinje, dakle, i sa njim sam se povremeno „razračunavao“. Naravno, ta moja povremena zanimanja za politički aspekt čovekovog bića uvek su igrala podređenu ulogu u odnosu na ostale „ljudske“ faktore. Uostalom, sve nas više zanimaju aspekti ljubavnih života najviših političkih autoriteta, nego značenja i tumačenja njihovih političkih dela.

RED VODZNE

R. G. Petrović: U Kanadu ste otišli 1994. godine, na godinu dana, a ostali tamo dve dece-nje. Kao i Česlav Miloš, Singer ili Brodski, pisali ste na maternjem jeziku.

D. Albahari: U to vreme nije bilo mnogo dileme oko takvog izostanka iz zemlje koja se raspadala. Naravno, da nisam imao obezbeđeno mesto na Univerzitetu u Kalgariju, odno-sno, da nisam imao dovoljno sredstava da u tom periodu izdržavam porodicu i sebe, onda se verovatno ne bih odlučio na taj postupak. Ne zaboravite da sam pre toga, dakle tokom prethodne četiri godine, bio na položaju predsednika Saveza jevrejskih opština Jugoslavi-je, što znači da sam se često zatacao u užarenom središtu političkih, ideoloških i nacionalnih sukoba. San koji sam tada redovno sanjao govorio je o jednom nesretnom piscu (može se reći i nespretnom), koji je samo priželjkivao da pobegne što dalje od tog haosa nerazume-vaњa i nađe se u nekom prostoru (makar sasvim malom), u kojem je mogao najzad da bude ono što je mislio da jeste. Između ostalog, to što je on bio podrazumevalo je da i dalje ostane pisac na svom maternjem jeziku.

R. G. Petrović: U Kalgariju, u svom stanu, pisali ste u suterenu, samo ste kroz prozor mogli gledate kako prolaze sugrađani. Šest sati dnevno ispred kompjutera? Disciplina rada?

D. Albahari: Odabratи šest sati za rad nije uopšte teško tamo gde čovek ima takvu mo-gućnost izbora. Osim toga, vremenska razlika od osam sati između Zemuna i Kalgarija, značila je da će bar oni dani kada suigrani mečevi fudbalskih klubova evropskih takmičenja biti prikazani u podnevnim, a ne u kasnovečernjim satima. Kako bih to mogao sebi da ob-jasnim? To je, na primer, kao u slučajevima kada neke osobe koje su godinama ustajale tek u podne i tome podređivale raspored svog radnog vremena, dakle kada njih probudite rano ujutru i izvedete ih na ulicu, tada se pred njima otvara ogroman prostor slobodnog vremena. Naravno, ovo je možda samo moje uverenje da se stvari događaju onako kako ja to želim, a ne onako kako to želi neko sasvim drugi.

R. G. Petrović: Jednom ste govorili da je izlaz, za pisce, jedino moguć u „povlačenju od sveta, u ovladavanju veštinom samotnog življenja“ (NIN, 26. 1. 2000).

D. Albahari: Tada sam imao na umu umeće življenja u jezičkoj samoći koja se otvara pred piscem kada on, namerno ili ne, pristane na osećanje samoće kojim ga izgnanstvo tako rado nagrađuje. Zamuckujem dok izgovaram tu rečenicu jer nikada nije naodmet vi-še puta izvagati sve što ima veze sa jezikom, budući da je sve ono što se desi sa jezikom kada ga bira i dobija obojeno često prevrtljivom značenjskom igrom u kojoj sve može svakog trenutka da postane sve ostalo.

R. G. Petrović: Roman Mrak ima za temu tajne dosijee, i saradnju pisaca sa vlašću; takođe bi se mogao uvrstiti u angažovani roman, možda više od Pijavica?

D. Albahari: To je roman koji sam pisao sa poslednjim ostacima vere da pisac i pisanje mogu bilo šta zaista da promene. Verovao sam da je moguće napisati politički roman i skrenuti pažnju na neke promene kojim je prethodni politički sistem ispunio svaki duhov-ni unutrašnji prostor koji smo uspeli da sačuvamo. Verovao sam, takođe, da je potrebno što pre ukazati na to da su mnogi ljudi vodili besramne igre (koje su bile sve samo ne igre),

u kojima su izlagali poniženju članove svojih umetničkih ili društvenopolitičkih organizacija. Osim toga, imao sam u vidu činjenicu da kod nas, bar do tada, niko još nije prošao kroz proces individualnog ili kolektivnog priznanja o saradnji sa pripadnicima inostranih špijunskih mreža, a verujem da bi svima bilo zanimljivo dozнати koji ih je zapravo u kom trenutku varao. Roman je izašao, međutim, niko na njega nije obratio pažnju. Možda je loše napisan; možda tema nije obrađena na najbolji mogući način, svejedno, knjiga je završila tamo gde i mnoge druge knjige – u budžaku u kojem ih debeli paukovi strpljivo umotavaju u svoju paučinu.

R. G. Petrović: *A sadašnja intelektualna elita s tajnim policijskim službama. Kažete: „Potkazujemo druge da bismo sačuvali sebe... jer je nagon za samoočuvanjem izuzetno jak.“*

D. Albahari: Ako prihvatimo takvu igru sa tajnim policijskim službama i sa ko zna kavim zavereničkim sistemima, vrlo brzo uviđamo da je cena koja se plaća za to veoma visoka. Lako je potkazati drugog pojedinca, ali teško se čovek oslobađa gorkog ukusa prevara. Postoji mogućnost da se sve igra u okviru dozvoljene društvene igre, nešto kao kompjuterska igrica koja povezuje na hiljade ravnopravnih učesnika.

R. G. Petrović: *A gde je onda iskupljenje i da li je ono moguće?*

D. Albahari: Ne verujem da postoji mogućnost potpunog iskupljenja. Možda se može desiti da neka božanska sila doprine osećanju iskupljenosti, ali to je samo privid, dobro uigrana božanska igra.

R. G. Petrović: *Težite ka lakoći pisanja. Da li se za roman Mrak može reći da ste to sažimanje upravo u njemu najviše postigli?*

D. Albahari: Nije na meni da odredim u kojoj knjizi sam dosegnuo, kako Vi kažete, lakoću pisanja. Naravno, sasvim drugu lakoću pisanja sam istraživao u romanima i pričama u kojima sam čeprkao po unutrašnjim svojstvima mojih pripovesti i likova u njima. U romanima kao što su *Mrak* i *Životinjsko carstvo*, kao i nizu priča iz mojih pripovedačkih zbirki, lakoću pisanja je trebalo istražiti u onim rubnim područjima u kojima se suočavaju svet istine i svet maštete. Možda bi se za prvo istraživanje moglo reći da se ono oseća kao neka vrsta laboratorijskog rada, dok je u drugom slučaju pisac primoran da traga za svojim odgovorima u samom životu, tj. na „terenu“.

R. G. Petrović: *Gec i Majer je u Evropi, SAD i Izraelu ocenjen kao jedan od najboljih romana o Holokaustu. O dvojici esesovaca, zaduženih za „dusegupku“, za kamion – gasnu komoru, poslatih u Srbiju, u logor na Sajmištu. Ličnosti u romanu su autentične?*

D. Albahari: Roman *Gec i Majer* je onoliko istinit koliko je istinita mera same istine sazdane na osnovu podataka koje su saopštili neki od najneposrednijih učesnika u ovoj tragičnoj „priči“. Moje interesovanje za ovu „priču“ nije vodilo u to da je prepričam na najistinitiji način. Naime, u mnogim „pričama“ o Holokaustu uvođenje prevelikog broja elemenata stvarne stvarnosti onemogućava dobar razvoj same priče. Ne kažem da su o Holokaustu sve priče već ispričane, već se samo zalažem za davanje slobode pripovedaču da vodi „priču“ na način koji njemu najviše odgovara.

R. G. Petrović: I za roman Pijavice umalo da dobijete, po drugi put, NIN-ovu nagradu. Roman na 300 stranica, a gde je tu sažetost? Vi ste skloni kratkoj formi?

D. Albahari: Sažetost se ne meri uvek brojem stranica. Ponekad nam je dovoljno da za delo koje može da ima hiljadu petsto stranica, napišemo sažetu verziju od pet stotina stranica. Dok nam je za priču od petnaestak stranica dovoljna jedna i po stranica teksta. Sažetost je, u stvari, neka vrsta procesa sažimanja, prilikom kojeg se prozni tekst oslobađa svih onih taloga forme i sadržine. Tada delo postaje stvarno ono što jeste. Ono se kao malo dete brčka u lavoru pod jarkom sunčevom svetlošću i sve što je potrebno jeste da pazimo da nam naše mezimče ne dobije opake opekkotine.

Pijavice su za mene predstavljale samo kratak izlet u svet produženih formi i elemenata koje oni zahtevaju od pisca i čitaoca. Iako je knjiga naišla na lep prijem kod naših čitalaca, a i prevedena je na desetak jezika, romanu je ipak nešto nedostajalo. Jednostavno rečeno, ja nisam uspeo da pronađem odgovarajući unutrašnji ritam, onaj ritam koji treba da namami čitaoca i uvuče ga u sebe kao biljka muholovka neopreznu mušicu. Istina, ja sam usporio ritam zbivanja navješte koliko sam mogao i u tom smislu zadovoljan sam sporoču kojom roman klizi kao papirni brod niz vodu. Nažalost, moja preterana briga za ritam opteretila je samu priču i dovela je do povremenih iskakanja iz željenog sjedinjavanja forme i sadržine.

R. G. Petrović: Da li se Pijavice mogu doživeti i kao angažovani roman, s obzirom na temu devedesetih godina, kao i sudbinu Jevreja?

D. Albahari: Da, one jesu angažovani roman, ali ja sam od stvarne angažovanosti ubrzao odustao i prepustio romanu da ispriča priču onako kako on to želi. To sam učinio, uglavnom zbog toga što sam uvideo da će se baviti temom na koju mnogi vrsniji autori od mene nisu uspeli da daju nikakav odgovor.

R. G. Petrović: Roman Marke namenjen je mladima. Da li ste takve knjige voleli da čitate dok ste bili mlađi? Da li je to bio konačni rastanak od sveta mladosti?

D. Albahari: Da, takve su bile knjige koje sam voleo da čitam u vreme kada sam bio nevini i naivni čitalac kratkih priča i romana. Otuda roman Marke predstavlja neku vrstu spoja između informativnog teksta izmišljene avanturističke priče i poučnih sekvenci posle kojih mlada junakinja ovog romana uvek plače, dok se glavni junak zavetuje da će je sačuvati od svih neprijateljskih nastojanja đavola koji prebiva u dubokim laverintima ispod Zemunskog groblja.

R. G. Petrović: U jednom intervjuu ste rekli (Naš trag, 2–3, 2007): „...zašto bi umetnost da vala odgovore, zašto se umetnost ne bi sastojala u postavljanju pitanja?“ Zašto, Davide?

D. Albahari: U mnogim metodama otkrivanja novih znanja glavni naglasak se stavlja na iznalaženje, davanje odgovora. Postavljanje pitanja sagledava se kao mnogo značajniji proces, odnosno, traga se za najidealnijom formom pitanja, pomoću koje će se uspostaviti najidealniji mogući odnos između pitanja i odgovora. U ovakovom razmišljanju pitanje je, kao što smo rekli, presudniji i produktivniji deo formule pitanja i odgovora, iako bi ta od-

rednica mnogo bolje pristajala obrnutoj formuli, tj. isticanju procesa uobličavanja pitanja, a sam proces bi zapravo trebalo da se kreće unazad, od postavljenog obrasca koji nosi teret odgovora do pojedinačnih elemenata koji pre stupanja u za njih predviđena mesta vode neki, da tako kažemo, nezavisan život, posvećen uspostavljanju haosa koji se odigrava na planu rasutih elemenata.

R. G. Petrović: *U knjizi Dijaspora i druge stvari sabrali ste tekstove koje ste periodično objavljivali od 1995. do 2007. u novinama i časopisima, sa temom o dijaspori. Gde je pravi život?*

D. Albahari: Milan Kundera je još odavno ostavio zgodnu formulu nazavši jedan od svojih najboljih romana *Život je negde drugde*. To se na neki način može preuzeti kao tačna dijagnoza koja važi za sve dijaspole, političke ili ekonomске, kao i one koje su izazvane ratovima i one koje slede neka mitska putovanja, zabeležena pre mnoga vekova u ono što čini osnovu identiteta date grupacije. Sećam se da sam navedenu Kunderinu knjigu čitao sa manjkom interesovanja, nezainteresovan za ono što ona stvarno želi da mi saopšti. Tada mi se činilo da je pitanje dijaspore potpuno nevažno za mene i da u stvari nisam pozvan da govorim bilo šta o njemu.

R. G. Petrović: *U romanu Brat razmatra se pitanje porodičnih odnosa: brat koji saznaje da ima brata u Argentini, ali je zanimljiva i priča o kafani „Brioni“ u Zemunu.*

D. Albahari: Kada sam počeo da pišem roman *Brat* nisam uopšte mogao da zamislim kakva će se zamršenost roditi u njemu. Započeo sam ga kao nestvarnu, teško verovatnu priču o tome kako u tzv. staroj Jugoslaviji jedan bračni par prodaje jednog od svojih sinova imućnim Latinoamerikancima. Taj sin dolazi u kafanu „Brioni“ i tu se upliće u prepirku i svađu sa redovnim gostima kafane. Naizgled naivna prepirkica pretvara se u smrtonosni obračun kada gosti kafane počnu da napadaju brata koji se drznuo da kroči u njihovo područje, a završava se histeričnim ritualom bratovljevog ubistva. Glavni razlog koji ih je naveo da postanu ubice jeste transformacija tog brata u transvestita, što je najveća zamerka koja se može dati drugoj osobi u geografskom području na kojem se nalazi i kafana „Brioni“. Dabome, pažljivi čitaoci su zapazili da se ovako ispričana priča, zapravo, sastoji od dve priče: prva je već pomenuta priča o dvojici braće, dok je druga neka vrsta modifikovane istorijske priče iz najsvežije istorije ovog geografskog područja. Naime, „Brioni“ se mogu prihvati kao zamena za tzv. staru Jugoslaviju, a sukob i završna tuča između braće neodoljivo podsećaju na poslednji ratni sukob na jugoslovenskoj teritoriji. Moram priznati da tokom pisanja ovog romana nijednog trenutka nisam pomislio na drugu priču, onu o posvađanoj braći, već je ona pronašla negde neku pukotinu i veštoto se uvukla u formu prvog romana.

R. G. Petrović: *Antologiju Poslastičarske priče objavili ste zajedno sa Vladanom Mijatovićem Živojinovićem, osamnaest priča o šampitama, o bozi, slastima. Kako ste došli na tu ideju?*

D. Albahari: Lako smo došli na ovu ideju. Ponestalo nam je dobrih kolača i požurili smo da se u najbližoj poslastičarnici napunimo energijom. S druge strane, poželeli smo da zabeležimo postojanje takvih poslastičarnica (onih sa balkanskim repertoarom tulumba, baklava, đulpita...) u kojima smo svi mi odrasli.

R. G. Petrović: U knjizi Svake noći u drugom gradu *istražujete modus zla*. Koliko ta tema iscrpljuje pisca?

D. Albahari: Kako god uzmete, tema zla iscrpljuje pisca, ali ona iscrpljuje i čitaoca, jer koliko god rekonstrukcija zla opterećuje pisca dok pokušava da ponovo stvori događaje koji vode do ruba zla, ona isto toliko opterećuje čitaoca koji dok čita priču o zlu mora stalno biti na oprezu da se zlo ne uvuče u sam temelj piščevog bića. Otuda zapravo priča o zlu mora da bude jača od originalne povesti o zlu, jer samo onda može da nadvlada samu sebe.

R. G. Petrović: Sa knjigom Ćerka sve ste nas iznenadili, neuobičajena rasprava o vaskrsnucu, o pornografiji, i humoru, o vernošti, o braku, ali i prevari. Dok ste knjigu pisali, da li ste misili na Lolitu bar što se tiče teme erotike?

D. Albahari: Ćerka je, naravno, parodija. U toj knjizi nastojao sam da se poigram, pre svega, formom erotskog romana, ali i formom tzv. univerzitetskog romana koja je posebno popularna u britanskoj književnosti, pa čak i formom klasičnog viteškog romana. Na kraju se ispostavilo da sam pred sebe postavio previše zahteva, te da između pojedinih narativnih delova romana nisam uspostavio dovoljno ravnoteže. Moji pokušaji da uspostavim bolju ravnotežu nisu bili uspešni, tako da me je jedino „pornografski“ deo zadovoljavao, dok su ostali nastavili da kvarе mrežu odnosa koju sam nastojao da uspostavim između njih. Ispada da je to i dalje radna verzija koju verovatno nije još trebalo objavljivati, ali nisam mogao da izdržim da čitaocima ne pokažem šta sam uradio u periodu između objavlјivanja romana Ćerka i romana koji mu je prethodio. Avaj, većina čitalaca nije bila, po svemu sudeći, previše zainteresovana da prati moj „razvoj“ kao „erotskog“ autora i knjiga je naišla na njihovu ledenu čutnju, kao i na podjednako ledenu nezainteresovanost kritike. I dalje verujem da je moguće doći do bolje verzije romana, ali ja sam nestrpljiv pisac i radije ću ostaviti nešto nedovršeno nego neobjavljen. Dakle, roman Ćerka nije moj odgovor na Lolitu, iako bi se moglo reći da sa tom knjigom deli osnovnu temu koju je Nabokov formulao čuvenom rečenicom „Lolita, još samo rečima mogu da se igram.“

R. G. Petrović: Kontrolni punkt je antiratni roman, o vojnicima koji jedva znaju kako su tu došli, a ne znaju ni zašto stoje na punktu. Da li je poruka: besmislenost nasilja?

D. Albahari: Da, Kontrolni punkt je tačno takav roman kao što ga opisujete, s tim što bih tu dodao, kao i u slučaju romana Ćerka, da je to pre svega parodija, tzv. ratnog romana. Kada malo razmislim, većina mojih romana, a i pojedinih priča, jesu zapravo parodiranja određenih pripovednih formi i žanrova. U romanu Kontrolni punkt postoji jedan element koji se u potpunosti otvara na kraju romana, kada se ispostavlja da su zbivanja u ovom romanu samo deo nekog od „rijalitija“, zamena prave stvarnosti veštačkom stvarnošću koja pohotnom posmatraču takvih televizijskih programa predstavlja jedinu pravu zamenu stvarnoj stvarnosti. Dok sam pisao imao sam na umu romane poput Bucatijeve *Tatarske pustinje*, prisećao sam se atmosfere ranih Kucijevih romana, i naravno onoga što smo svi učili čitajući Kafkine kratke i duge proze.

R. G. Petrović: *Da li stvarno mislite da su mediji glavni uzročnici ratnih dešavanja?*

D. Albahari: Naravno da jesu, što se pogotovo vidi danas kada je zahvaljujući interne-tu i brojnim društvenim mrežama svakome dopušteno da kaže šta god želi, bez obaveze da o tome govori jedino ukoliko je ono o čemu govori istinito. O tome je napravljeno i nekoliko filmova, od kojih je možda najzanimljiviji film Berija Levinsona o navodnom ratu u Albaniji (*Wag the dog*, 1997).

R. G. Petrović: *Kao mlad pisca, kao hipik, verovali ste u nešto drugo. Da li je to bio povod da napišete Kontrolni punkt?*

D. Albahari: Nisam siguran na šta tačno mislite, ali sigurno je tačno da je vreme hipi ideologije ostavilo dubok trag u meni kao piscu i kao osobi. Naravno, mirovni pokret bio je glavni pokretač svih promena koje su se u meni dešavale, ali ne i jedini. Hipi pokret mi je ukazao na vrednost i značaj niza istočnačkih kultura, poput budizma, zen-budizma i hasidizma. (O hasidizmu istočnoevropskih Jevreja samo se uslovno može govoriti kao o istočnačkoj tradiciji, ali njegova bliskost tradiciji zen-budizma, kako je u svojim knjigama isticao Martin Buber, jeste nepobitna.)

R. G. Petrović: *Nikada niste pravili kompromis kada je reč o pisanju?*

D. Albahari: Za mene je pisanje uvek predstavljalo samo pokušaj da se približim onome što zapravo nisam mogao da izrekнем. Ako me pitate što je to, ne mogu da vam dam nikakav zadovoljavajući odgovor. Verujem da je pravi tekst nešto što reči zaista ne mogu da iskažu. Priča ili roman ili pesma, svejedno, samo je pokušaj da se približimo što više možemo samoj suštini neizrecivog. Međutim, to nas najčešće, kao i mene sada, navodi na ne-prekidna ponavljanja, na lagano napredovanje u kojem je kraj svakom napisanom rečju i rečenicom u stvari sve dalje od početka, i taman kad pomislimo: „Evo ga! Tu je!“, mi zapravo priznajemo da nam taj usklik nikada nije bio bliži, već da se njegova blizina zapravo meri veličinom njegove udaljenosti.

R. G. Petrović: *U tekstu „Starenje i stjuardese“ napisali ste: „Početak starenja je i početak grčevite borbe za opstanak.“ Ko je ostareli pisac?*

D. Albahari: Ostareli pisac je svaki pisac koji ne shvata da treba da prizna da je ostario. Naravno, ta definicija može da važi za svako živo biće, kao i za pripadnika svake profesije. Svugde postoje mali prozori ili pukotine u vratima kroz koje se naziru oni mladi, lepi, krepki, nasmejani, onakvi kakvi mi više nikada nećemo biti. Početak starenja je početak umiranja, s tim što se u toj definiciji nigde ne može „pročitati“ ili „uvideti“ gde se taj početak nalazi. Sećam se da me je beskrajno uznemirila jedna pesma američkog pesnika V. S. Mervina, naslovljena „Na godišnjicu moje smrti“, u kojoj on jednostavno kaže da svake godine, i ne znajući to, prolazimo kroz dan koji će jednom u budućnosti biti znak naše smrti u prošlosti. Drugim rečima, mi se svake godine iznova rađamo i iznova umiremo, ali dok nam je prvi datum još koliko-toliko poznat, drugi nas uvek ostavlja ogorčenim i ožalošćenim što nismo mogli da ga ponovo doživimo bar još nekoliko puta u životu.

R. G. Petrović: Ljudi, gradovi i štošta drugo su uspomene, zapisi o gradovima koji su Vam značili, sećanje na dane detinjstva u Kruševcu, Ćupriji i Zemunu, na drage ljudе kojih više nema. Bilo bi lepo da se prisetite svog boravka u Kalgariju.

D. Albahari: O svom boravku u Kalgariju već sam pisao u nekoliko romana i većini kratkih priča koje sam napisao tokom godina provedenih u tom gradu. Kao i u slučaju svojih ranijih proznih knjiga, u kojima sam grozničavo tragaо za smislom dečаstva i detinjstva u gradu kao što je Zemun, tako sam, podjednako grozničavo, beležio svoja iskustva o boravku u Kalgariju. Drugim rečima, u oba slučaja moј život se pretapao u moju prozu, a moja proza – katkad šmrcavo, katkad podsmešljivo, ali nadam se nikada dosadno – postajala je zamena za moј život. Moglo bi se to reći i ovako: kafa sa socom od koje je bio sastavljen moј život pretvarala se u instant kafu bez soca. Uostalom, na planu te promene odigrava se celokupna drama uneta u moј roman *Mamac*.

R. G. Petrović: U knjizi Male priče insistirate da se sa „malo“ kaže „puno“ – najkraći način da se ispriča priča. Da li se najlakše snalazite upravo u kratkim pričama?

D. Albahari: Odavno sam napisao rečenicu koja glasi „Kratka priča je sve“. I dalje verujem da se veština pisanja može najbolje savladati ukoliko pisac prvo detaljno izuči i nauči da primenjuje tu veštinu. Nažalost, podstaknuti kritičarima i izdavačima, mnogi pisci kratkih priča postali su slabi ili površni pisci romana. To je još jedan primer kako vanknjiževni elementi utiču i presudno menjaju tokove savremene proze. Znam da to može da bude i stvar književnog ukusa i dopadanja, ali za mene su priče Jana Makjuana bolje od mnogih njegovih romana (iako se mora priznati da on ume da napiše i te kako uspešan roman).

R. G. Petrović: U Kratkim pričama preovlađuju priče koje beleže trenutak u kojem junaci prepoznaju nadmoć srbine. Zadovoljstvo pisanjem?

D. Albahari: Ne znam na koju moju knjigu kratkih priča mislite, ali činjenica je da se većina mojih priča upravo bavi tim trenutkom kada moramo priznati da postoji neko ili nešto jače od nas, nešto što izabira odgovore umesto nas, odnosno, nešto što je nekako dobilo pravo da u ključnim životnim situacijama dà odgovor „da“ ili „ne“.

R. G. Petrović: Sa Žarkom Radakovićem objavili ste Knjigu o muzici. Kako ste došli na ideju da „dvojac“ piše o muzici oglede, eseje, priče, a na relaciji Kalgari–Keln?

D. Albahari: To je zapravo način na koji je Žarko Radaković napisao više svojih rukopisa. Takav način pisanja, negde između dokumentarnog i izmišljenog, možda je najbolji način da se samim činom pisanja pruži odgovor na pitanje šta pisanje doista jeste. Drugim rečima, to je veoma izazovan spisateljski poduhvat, jer u isto vreme dok zapisuje izmišljen tekst on – taj tekst, taj pisac! – beleži i način na koji je taj tekst postao prozna stvarnost. Dakle, pisac je sve vreme na rubu pokušavajući da izbegne opasnosti koje boravak na rubu nameće autoru. Pisac se za to vreme oseća kao biciklista na rubu vulkana – jedan pogrešan potez dovoljan je da uništi sve što je do tada pisac uspeo da zabeleži, ali o biciklistima-piscima već je dovoljno ubedljivo pisao Svetislav Basara u *Fami o biciklistima*.

Trebalo bi možda postaviti neko drugo prevozno sredstvo, recimo čeze, i tek tada bismo, nadam se, dobili pravi ili bar potpuni odgovor na pitanje šta to pisac radi kada izgleda da ništa ne radi.

R. G. Petrović: *U Vašim knjigama susrećemo se i sa Mihajlom Pantićem, Basarom. Otkud oni u Vašim knjigama? Da li je to postmodernistička igra?*

D. Albahari: Možemo je i tako nazvati, iako to zapravo i nije odlika postmodernizma. Mnogo je lepše zamišljati to kao nastavak iznenađujućih književnih postupaka autora kao što su Lorens Stern i Servantes, pisaca koji su tokom pisanja svojih knjiga bili u najблиžem mogućem kontaktu sa svojim čitaocima koji su bili podjednako stvarni i nestvarni. Postmodernizam je, po svemu sudeći, najbolje definisati kao neprestani dijalog između pisaca i njihovih junaka, dijalog u kojem se neprekidno stvara i preispituje stvoreno, dijalog u kojem se beži od dijaloga i pokušava da se uspostavi komunikacija sa sve manjim brojem reči, dijalog koji je, u osnovi, rasprava sa tišinom i o nemoći reći da prizovu tu tišinu u njegovom izvornom obliku.

R. G. Petrović: Danas je sreda priča je o ocu i Parkinsonovoj bolesti. Da li je otac svojevoljno izabrao demenciju, da bi zaboravio prošlost?

D. Albahari: Da, ukoliko je to doista moguće, onda se može reći da on izabira demenciju kao spas od istine stvarnosti u kojoj prebiva. To ga, naravno, neće oslobođiti te istine, jer je ona uvek jača, pogotovo kada se za njenog „protivnika“ izabere bilo kakva lažna verzija takve istine.

R. G. Petrović: Citat iz istoimene knjige: „Samo onaj koji istovremeno nudi i prima može se nadati svetlosti na kraju života.“ Da li se mi možemo nadati novoj knjizi?

D. Albahari: Nadam se da se svi možemo nadati nekoj novoj knjizi, čak ne samo jednoj, već možda i maloj biblioteci. Nada nije nikada naodmet. Prisetite se romanâ Sola Beloua: njegovi veliki, ponekad višetomni romani, oni sa kojima je postao dobitnik Nobelove nagrade, zamjenjeni su u poznim godinama njegovog života kratkim romanima, gotovo novelama, koji su izgledali kao vatrene opiljci prethodnih romana. Za pisanje je potrebno celokupno korišćenje memorije. Tamo gde toga nema ne može postojati ni duža komplikovana struktura megaromana. Sigurno je da i tu ima izuzetaka, ali u tome je zadovoljstvo ili bar deo zadovoljstva što je svaki čovek jedinstveni primerak. Neko uspeva s manje neko sa više korišćenja memorije, ali u svakom slučaju višak memorije nikome ne škodi.

R. G. Petrović: Dobitnik ste mnogih nagrada. Da li one podstiču pisca, i šta su one Vama značile?

D. Albahari: Nagrade su uvek izvor dilema i za pisce i za čitaoce. Može se reći da je prilikom dodele bilo koje nagrade pisac u situaciji u kojoj se nalaze oni koji uđu u tamni vilajet: ako uzmu ono što u mraku ne vide, već samo osećaju pod prstima, kajaće se, a ako ne uzmu, opet će se kajati. Najbolji odnos prema nagradama imao je Tomas Bernhard koji je najčešće

primenjivao jednostavan princip odlučivanja šta da uradi sa nagradom: on je prihvatao novac koji je išao sa nagradom, a odbijao samu nagradu. Oni koji su mu dodeljivali razne nagrade bili su očajni, ali Bernhard je, kako se vidi iz njegovih tekstova, u knjizi *Moje nagrade* u tome očigledno uživao.

R. G. Petrović: *Vi ste, posle Andrića, naš najprevođeniji pisac. Da li se i dalje bavite prevođenjem? Vi ste sada uglavnom u Zemunu. A Kalgari?*

D. Albahari: Da, nekoliko mojih knjiga prevedeno je na veći broj jezika, a među njima se posebno izdvajaju *Mamac*, *Kontrolni punkt* i *Gec i Majer*. Moji romani i priče su prevedeni na skoro sve evropske jezike, ali ono što me posebno raduje jeste činjenica da su poslednjih godina počeli da se pojavljuju ti isti prevodi na egzotičnim jezicima, kao što su japanski, hebrejski, turski i persijski. Inače, i dalje se bavim prevođenjem, premda ne sa toliko elana i zanosa sa kojima sam ranije radio na prevodima. I sada me kao u „stara“ vremena obuzme želja da neku priču ili pesmu sasvim mlađih anglosaksonskih pesnika prevedem i ponudim za objavljivanje. Avaj, broj publikacija kojima možete poslati nove prevode veoma je mali i nedovoljan za mnogobrojne mlađe i razigrane prevodioce. Zato ja hitro gasim svoj kompjuter i ostavljam mlađima da nam razjasne ko je ko u ovom tajanstvenom svetu u kojem zajedno prebivamo.

Kalgari je sada zauzeo mesto koje je zauzimao Zemun pre mog odlaska u Kalgari. Opcionjen sam vitalnošću tog grada koji jedva da je napunio sto godina. To je tipično severno-američko naselje koje svake godine dobija 100–200.000 novih stanovnika. To je rezultat činjenice da je provincija Alberta u kojoj se Kalgari nalazi jedno od najbogatijih nalazišta nafta i gasa, a i bogat je stočarski kraj. Istorijski gledano Kalgari je odigrao glavnu ulogu u istoriji američkih Indijanaca, jer je oslobođio prolaz velikom poglavici Biku Koji Sedi i njegovim vojnicima i odbijao da ih isporuči gnevnim Amerikancima koji su optuživali Biku Koji Sedi za mnoge sukobe, ratove i masakre. Danas se u blizini Kalgarija nalazi nekoliko većih indijanskih rezervata, a posebno mesto među njima ima rezervat plemena Vrane.

R. G. Petrović: „Smatram da književna dela treba da podstiču na smeh, na onaj smeh kojim, kako kažu znaci, čovek pozdravlja trenutak kada doživi prosvetljenje.“

D. Albahari: Kada se govori o humoru i literaturi treba uvek imati na umu što je rekao Ludvig Vitgenštajn, veliki mag jezika. On je zastupao tvrdnju da je moguće napisati veliko filozofsko delo koristeći se samo dečjim vicevima.

R. G. Petrović: *Pinčon nije hteo da bude javna ličnost, to Vam se sada sviđa, ali zar nije kasno?*

D. Albahari: Takav stav prema javnosti dopadao mi se i ranije, od prvog trenutka kada sam u sudbonosnim šezdesetim godinama prošlog veka pročitao rane priče i romane Tomaša Pinčona. Uveren sam da pisac koji prihvata takvo gledište na javni život umetnika može najviše da doprinese dobrom kontaktu između pisaca i njihovih čitalaca, ne namećući im nikakve ideološke ili drugačije zahteve. Pinčon nije nikada izmenio taj stav, čak ni

onda kada su se pojavile neke fotografije i razna svedočanstva o tome ko je on doista. Iako se poslednjih godina najviše posvećivao pisanju detektivskih romana, on je napisao nekoliko romana i priča koji možda ponajbolje tumače i objašnjavaju sav užas i svu lepotu dva-desetog veka.

R. G. Petrović: *Razmišljali ste da, posle knjige za decu, napišete i dramu?*

D. Albahari: Napisao sam malu pozorišnu vežbu u kojoj nije toliko važno šta se dešava na sceni, koliko je važan način i brzina kojom glumci govore. Voleo bih da napišem jedan pravi pozorišni tekst, ali sva moja nastojanja uglavnom propadaju još pre nego što napišem prvu scenu u prvom činu.